

УДК 330.322

С.В. Леонов, к.е.н., доцент, О.С. Грищенко, аспірант,
Українська академія банківського дела
Національного банку України

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВ

В статті обґрунтована необхідність формування єдиного комплексного визначення сутності управління інвестиційною діяльністю банків, систематизовані і узагальнені традиційні підходи до формування цього визначення та запропонований авторський варіант.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, управління інвестиційною діяльністю, інвестиційна стратегія, банки.

Відповідно до концепції формування сучасної інвестиційної політики України, одним із основних інституційних інвесторів є банки. В умовах економічної нестабільності та недосконалого законодавства будь-який банк для успішного здійснення інвестиційних операцій обов'язково повинен розробити чітку, врегульовану внутрішню систему інвестиційного менеджменту, що дозволить запобігти або значно знизити ризик втрат за кредитно-інвестиційними операціями.

Дослідження науково-методичних підходів до управління інвестиційною діяльністю банків спирається на наукові досягнення вітчизняних і зарубіжних учених, таких як І. Бланк, Ф. Фабоцці, Д. Кідуелл, В. Шапіро, Р. Петерсон, Д. Блекуелл, С. Росс, Г. Марковіц, В. Бочаров, Ю. Данілов, О. Васюренко, Ю. Коваленко, О. Кириченко, Б. Луців, Т. Майорова, В. Бесєдін, А. Пересада, І. Геленко, та ін. Але, виходячи з нових ринкових реалій інвестиційної діяльності фінансово-кредитних установ та інших суб'єктів господарювання, ціла низка аспектів потребує істотного удосконалення та доповнення.

Метою даної статті є систематизація і порівняльний аналіз науково-теоретичних підходів до управління інвестиційною діяльністю банків для узагальнення та розробки комплексного визначення даного поняття.

Однією із важливих умов динамічного розвитку національної економіки України є активізація інвестиційної діяльності на рівні банків. Інвестиційну активність з погляду банків як економічних суб'єктів можна розглядати як діяльність, в процесі якої вони виступають як інвестори, вкладаючи свої ресурси на певний термін в створення або придбання реальних і покупку фінансових активів для отримання прямих і непрямих доходів.

Під банківськими інвестиціями вітчизняні економісти [2], розуміють ті операції, в яких банки виступають у ролі «ініціатора вкладення коштів» як у реальні активи, матеріальні або нематеріальні (у розвиток власного банківського бізнесу або в розвиток іншого суб'єкта підприємницької діяльності), так і у фінансові інструменти через формування кредитно-інвестиційного портфеля банку. Експерти стверджують, що банківські інвестиції – це інвестиції, спрямовані в певну сферу (промисловість, транспорт, будівництво, сільське господарство тощо), цінні папери, передові технології та у виробничу й нематеріальні сферу (мистецтво, навчання та ін.) [3]. Крім того, банківські інвестиції можуть бути спрямовані і у власну діяльність (у власні основні фонди та інші вкладення, які збільшують вартість власних активів банку) та інші види діяльності (здійснюються як за рахунок коштів банку, які спрямовуються на створення підприємств чи на участь у банківській діяльності, так і за рахунок кредитних ресурсів, залучених власними силами банку) [4].

Включаючись у ринкові відносини, банки, як фінансові посередники, акумулюють величезні маси тимчасово вільних грошових капіталів господарств і грошові вклади населення через розрахункові поточні рахунки, депозитні вклади, депозитні й ощадні сертифікати, через використання інших різноманітних грошово-кредитних і фінансових інструментів залучення коштів.

У напрямі диверсифікації інвестиційної діяльності банків набувають стійкого розвитку різноманітні схеми інвестування реального сектора. Завдяки інвестиційним ресурсам банків забезпечується перехід грошових

капіталів від одних суб'єктів інвестиційних відносин (інвесторів, кредиторів) до інших (позичальників), що сприяє вирівнюванню норм прибутку між різними сферами підприємницької діяльності і створює об'єктивні умови для реалізації тенденції формування середньої нори прибутку в економічній системі. Залежно від рівня своєї доходності банківський капітал стрімко переміщується з однієї сфери свого вкладення в іншу, здійснюючи зміну норми прибутку і стимулюючи пошук дедалі нових сфер вкладання капіталу. Характер грошового капіталу вимагає створення мобільної і гнучкої системи управління інвестиційною діяльністю банків, здатної стати на перешкоді порушення динамічної рівноваги економічної системи країни.

В сучасних дослідженнях інвестиційного процесу сформувалося декілька підходів до визначення управління інвестиційною діяльністю банків, що показано в таблиці 1.

Таблиця 1

Найпоширеніші наукові підходи до визначення поняття «управління інвестиційною діяльністю банків»

<i>№ п/п</i>	<i>Автор, джерело</i>	<i>Суть визначення</i>
1.	Ф. Фабозці [5]	«Управління інвестиційною діяльністю банків – це циклічний процес формування, коригування інвестиційних цілей та інвестиційної політики банків, щодо вибору портфельної стратегії та активів, оцінки ефективності інвестиційних операцій, з метою збільшення платоспроможності, ліквідності та підвищення доходності від проведення інвестиційної діяльності».
2.	Д.С. Кідуелл, Р.Л. Петерсон, Д.У. Блекуелл [6]	«Управління інвестиційною діяльністю банків – це чітка послідовність дій, що передбачає розробку інвестиційної політики та стратегії управління інвестиційною діяльністю; аналіз інвестиційної привабливості ринку; формування, прогноз, перегляд, оцінку та диверсифікацію інвестиційного портфеля, з метою уникнення ризику проведення інвестиційних операцій і отримання прибутку від інвестування».
3.	О. Кириченко, І. Геленко [1]	«Управління інвестиційною діяльністю банків складається з трьох ланок управління, а саме загально внутрішнього банківського управління, управління інвестиційними операціями та управління персоналом».

4.	О.В. Васюренко [8]	«Управління інвестиційною діяльністю банків розглядається як напрям банківського менеджменту, що включає стратегічне планування, управління активами та пасивами, управління ліквідністю та ризиками, а також інформаційне управління».
5.	Б.Л. Луців [2]	«Управління інвестиційною діяльністю банків – чітка, врегульована внутрішня система, що включає в себе управління інвестиційними, інноваційними та іпотечними позиками банків в загальній структурі кредитно-інвестиційного портфеля, своєчасне управління інвестиційним портфелем, що дозволяє запобігати або значно знижувати ризик втрат за кредитно-інвестиційними операціями».
6.	А.А. Пересада, Т.В.Майорова [1]	«Управління інвестиційною діяльністю банків – це послідовна система підходів, методів, засобів і форм обґрунтування та реалізації управлінських рішень відносно інвестиційних операцій (вкладень коштів у рухоме й нерухоме майно, інтелектуальні цінності, цінні папери та їх деривативи), що має за мету підвищення ефективності банківської діяльності та збільшення прибутку банків».

Основними характеристиками ефективності управління є ризик проведення інвестиційних операцій і очікуваний прибуток від інвестування, тому ризик і прибуток здебільшого розглядаються як взаємозалежні категорії.

Класичними теоріями і моделями на які банки спираються в процесі управління інвестиційною діяльністю є: портфельна модель Г. Марковіца, фундаменталістична теорія, факторні моделі, теорія арбітражного ціноутворення С. Росса. Розрахунок очікуваної прибутковості в усіх моделях пов'язаний з аналізом поточних значень прибутковості цінних паперів. У класичних підходах для обчислення очікуваної прибутковості враховують або чисту прибутковість цінного паперу, або прибутковість у взаємозв'язку з різними чинниками, що трансформують прибутковість цінних паперів загалом. Нажаль, цей підхід не прийнятний для України, тому що вітчизняна економіка характеризується нерозвинутістю первинного ринку цінних паперів і практичною відсутністю вторинного фондового ринку.

Узагальнюючи вітчизняні дослідження в зазначеному напрямку, можна стверджувати, що найпоширенішим є науковий підхід, згідно з яким під управлінням інвестиційною діяльністю банків розуміють послідовну систему

підходів, методів, засобів і форм обґрунтування та реалізації управлінських рішень відносно інвестиційних операцій (вкладень коштів у рухоме й нерухоме майно, інтелектуальні цінності, цінні папери та їх деривативи), що має за мету підвищення ефективності банківської діяльності та збільшення прибутку банку [1].

Враховуючи те, що процес управління інвестиційною діяльністю тісно пов'язаний із завданнями й цілями банківського менеджменту загалом та з фінансовим менеджментом банку зокрема через управління активами та пасивами банку, ми вважаємо, що буде правильно доповнити дане визначення, пов'язавши управління інвестиційною діяльністю банків зі стратегічним менеджментом банків, що має за мету стратегічне планування щодо забезпечення чіткої взаємодії всіх менеджерів банків, дозволяє приймати виважені рішення щодо інвестиційної діяльності банків, і створює передумови для стратегічного та поточного моніторингу структури банківських інвестиційних ресурсів, сприяючи підвищенню готовності до раптових і навіть форс-мажорних змін ринкових ситуацій. Розробка стратегії управління інвестиційної діяльності банків представлена на рисунку 2.

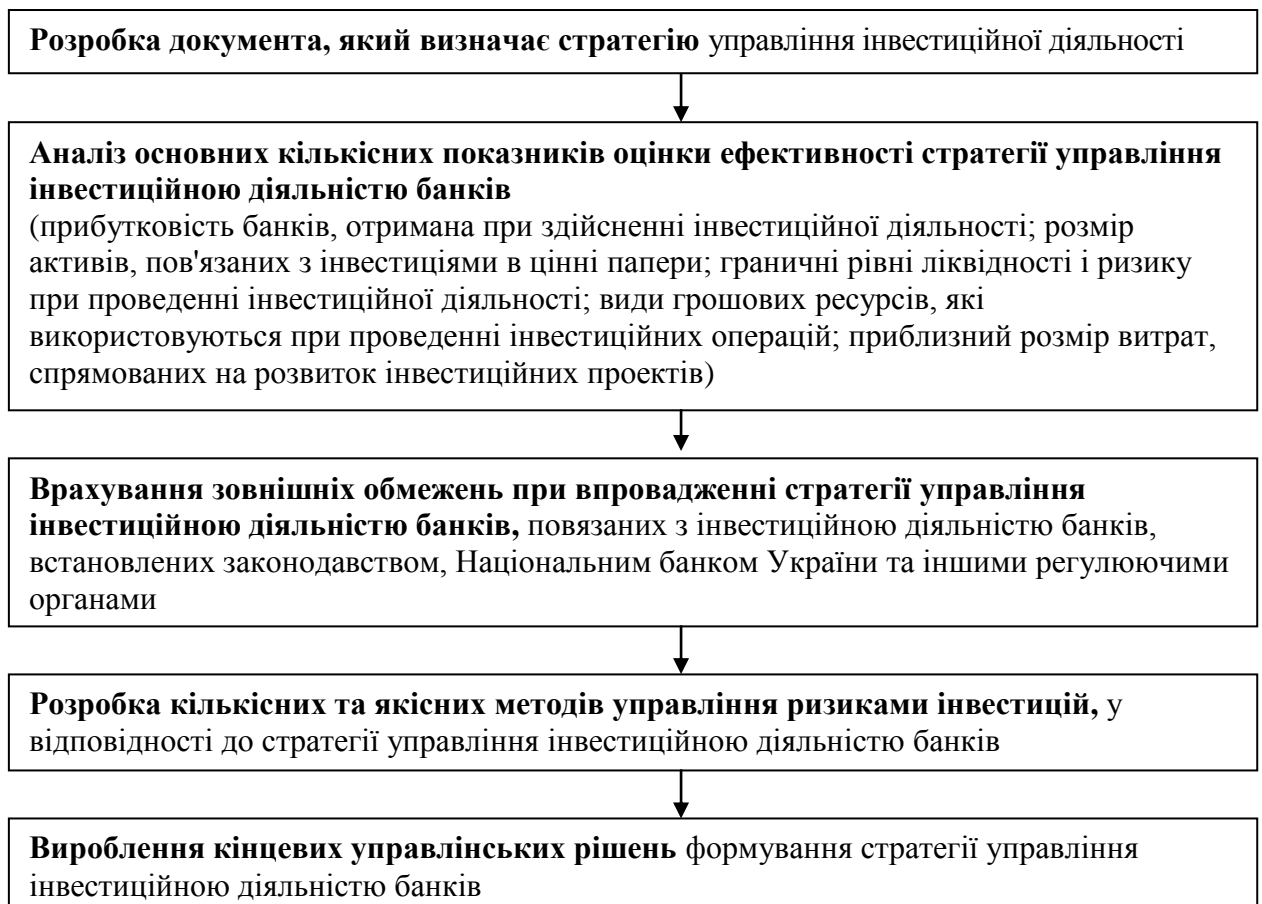

Рис. 1.2. Етапи розробки стратегії управління інвестиційною діяльністю банків

Найважливішою умовою забезпечення ефективного виконання стратегічних інвестиційних планів є розробка концепції розвитку банківського бізнесу за рахунок інвестицій, за умови вибору дієвих заходів щодо їх захисту. В основу цієї концепції не можуть бути покладені внутрішні чинники щодо організації банківської діяльності. Такі показники, як прибутковість, рентабельність активів (капіталу), фінансова стабільність, ресурсна база, кредитно-інвестиційний портфель та інші є важливими, але не визначальними.

Крім того, зауваження, що управління інвестиційною діяльністю банків має на меті збільшення прибутку банку, є справедливим тільки у тому випадку, якщо розглядати стратегічні цілі та результати інвестиційної діяльності банку. В практичній діяльності досить часто банки вимушені шукати компроміс між можливістю отримання сьогоденних надприбутків від певного роду інвестиційно-фінансових операцій та необхідністю забезпечити вихід на нові фінансові горизонти у стратегічній перспективі. Виходячи з цього, часто банки відмовляються від участі у цілому ряді прибуткових інвестиційних проектів, якщо вони не відповідають обраному стратегічному курсу банку: виходу на нові фінансові ринки, освоєння нових продуктів, завоювання певного сегменту ринку та ін.

Враховуючи зазначене вище, ми вважаємо за необхідне дещо скоригувати досліджуване поняття та викласти його в наступній авторській редакції: «управління інвестиційною діяльністю банків – це цілісний, взаємопов'язаний комплекс заходів щодо обґрунтування та реалізації управлінських рішень банків відносно інвестиційних операцій у відповідності до обраної інвестиційної стратегії, що дозволяє приймати виважені рішення щодо стратегічного розвитку банків, націлений на зменшення інвестиційного ризику та підвищення готовності банків до змін ринкової ситуації».

Підводячи підсумок, слід зазначити, що традиційні підходи до визначення «управління інвестиційною діяльністю банків» акцентують увагу дослідників тільки на розробці та формуванні інвестиційної стратегії.

Виходячи з загальної концепції стратегічного управління, в даному визначенні повинно передбачатися як формування стратегії, так і її реалізація. Запропоноване авторське визначення цього поняття враховує ці дві необхідні умови та відрізняється від існуючих підходів динамічністю, системністю, орієнтацією на перспективу та урахуванням кінцевих результатів.

Подальший розвиток сучасних напрямів управління інвестиційною діяльністю банків потребує розробки та впровадження ефективних схем і технологій управління портфелем цінних паперів банку та механізмів фінансування реальних інвестиційних проектів на основі наукового прогнозу тенденцій грошово-кредитного ринку та макроекономічної ситуації в країні.

Список літератури

1. Банківські операції: Підручник. / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. Д-ра екон. Наук проф. А.М. Мороза. – 2-ге вид., випр. І доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 476 с.
2. Енциклопедія банківської справи України / Редкол.: В.С. Стельмах (голова) та ін. – К.: Молодь, Ін Юре, 2001. – 680 с.
3. Кидуэлл Д.С., Петерсон Р.Л., Блэкуэлл Д.У. Финансовые институты, рынки и деньги. – СПб.: Питер, 2000. – 554 с.
4. Луців Б.Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій. – Тернопіль: Економічна думка, карт-бланш, 2001. – 320 с.
5. О.В. Васюренко Банківський менеджмент: Посібник. – К.: Академія, 2001. – 320 с.
6. Пересада А.А., Майорова Т.В. Управління банківськими інвестиціями: Монографія: Наукове видання.- К.: КНЕУ, 2005.- 388 с.
7. Фабоцци Ф. Управление инвестициями: Пер. С англ. – М: ИНФРА-М, 2000. – XXIII, 932 с.